

Fekete Vince

JÖNEK-E HAZA?¹

Édesapám emlékére

A hetvenes évek végén, nyolcvanasok elején nemegyszer kérdezte tőlem, ha meglátta a kezemben az *Előret*, a *Megyei Tükört*, az *Ifjúmunkást*, az *Utunkat* vagy az *Igaz Szót* (beszélő címek!), hogy: mit írnak, jönnek-e haza? Nem jelentett ez semmi egyebet ott, abban a kézdipolyáni konyhában, ahol ült estefelé a gázlámpa fényénél a család, és beszélgetett, mint hogy mire való ez az egész? Úgyis hazudnak, egy szó nem igaz mindabból, ami ott van azokban a lapokban. Apám nem szeretett olvasni, nem is olvasott el életében egyetlen könyvet sem, azt hiszem. Az újság is arra volt jó csak, hogy a lapszálon gyakorolja az aláírását. Talán ezért sem lett ilyen rajzszerű, már-már művészi érzékel megkomponált szignóm azóta sem. Nos, valóban, alig volt egyetlen igaz szó azokban a lapokban, már ami a politikát és a mindennapjainkat illeti. Azóta sokszor tesznek fel hasonló „költői” kérdést, amire nem tudok mit válaszolni. Valami jó-e neked abból, amiket ott leírkálsz? Elolvastad-e azt a sok könyvet? Tényleg? S el fogod? Akkor miért írtál még egyet pluszban? Írjatok (többes számban!) olyant, amit mi is megértünk. Vicceset, hogy kacagjunk rajta, mert szomorúság épp elég van az életünkben. Ilyenek és hasonlók hangzanak el. S hogy azt kellene megírni, ami az ő életük volt, mert az olyan, mint egy regény. Persze apám, amikor már kezdett gyarapodni a szekrény tetején a könyvtáram, és könyvespolcot kellett készíttetnie a Csavargyárban fusiban, azt is mondta (kiáltotta!), hogy mit ülsz abban a kurva belső szobában, s búvod *azokat* a könyveket, jobb lenne, ha segítenél nekem az udvaron. Egyszer felmérgeledöm, s azt a sok mocsok könyvet kihordom az udvar *közepibe*, halomba hányom, s felgyújtom! Nem gyűjtasz fel semmit, mondta anyám, nagyanyám. Jobban ismerték apámat, mint én. Én sem hittem el, persze, tudtam, csak a düh beszél belőle, mert nincs segítsége, s hogy mennyire szeretné átadni nekem *a tudást*, amit ő – ahogy

1 Elhangzott 2025. május 22-én, a Sepsibook megnyitóján, Sepsiszentgyörgyön.

mondta – innen-onnan összelopkodott az évek folyamán. Kőműves volt, de mindenhez értett, ezermesternek hívják manapság az ilyeneket. A polcokon a könyvek persze szaporodtak, nem is volt ez nehéz ahhoz képest, ami az elején volt: egyetlen Arany János *Kisebb költeményei*, amit anyám kapott nagykorúsítására, két imakönyv, egy 250 füzetből álló ponyvaregény, és... egyetlen *Tolnai képes orvosi lexikona*. Nem olvasott soha apám, de hagyott olvasni, és minden könyvet megvett, amit csak kértem. A Városban, ahogy hívtuk Kézdivásárhelyt. Arany János: *Toldi*, mondtam, és ő bement a könyvesboltba, és másnap hozta. Ezeket akarta volna kihordani és meggyújtani? Áááá! Az első könyv viszont, amit már nem anyám olvasott fel, mint addig a meséket, egy vékony kis füzet volt, román szerző műve, fordítás, és egy paripáról szólt. Ez volt a címe is. Ettől a pillanattól már lehetett járni a falusi könyvtárba, ahol Palkó tanító bácsi volt a könyvtáros, szegény már elég idős is, nem is hallott jól, a szelek is járták elég tisztességesen, volt legalább, amin kuncogni könyvválogatás közben a polcok előtt és között. Legjobban az utazók érdekeltek, a ponyva után, aminek a füzeit szinte titokban olvastam el, mert – anyám szerint – nem voltam még elég érett hozzá. Nem értettem, hogy miért gondolja így, és nem mertem megkérdezni, mert akkor kiderül, hogy mialatt ő a készruhágyárban, a *konfekcióban* van, nagyanyám cinkos, bátorító pillantásai mellett ezeket olvasgatom. Szóval az utazók érdekeltek, mert ezek is, mint a *Veronika, a fegyencbáró asszonya* című füzetek, elrepítettek valahová azokból a sivár esztendőkből, amikről akkor még nem tudtam, hogy sivárok, csak azt, hogy szépek. Ha nem volt villany, hát nem volt villany. A fekete-fehér Venus tévé akkoriban került a lakásba, de nem sok volt, amit nézni azon, amikor volt villany, akkor sem. A Traviata rádiót csak késő este vagy kora reggel lehetett hallgatni, legalábbis *azokat* az adókat, mert máskor nagyon zavarták. Zavar, mint Botfalú, mondta apám. De szabadok voltunk mi, gyermekek azokban a nehéz években is. Amíg haza nem jöttek munkából a szüleink, oda mentünk, ahová csak akartunk. És szabadok voltunk az olvasásban is. Válogattunk, kerestünk a polyáni könyvtár könyvei között, aminek elég gazdag állománya volt akkoriban. Később, minden költöztetéskor, a javát szétlopkodták. Hogy legyen. Majd jó lesz valamire. Szóval a szabadság. Ezt kerestük azokban a könyvekben is, amiket kikölcönöztünk. Thor Heyerdahl

könyvei erősítették meg bennem, hogy a könyvek által képzeletben beszáguldozhatom a világot. Olyan helyekre is eljuthatok, ahová különben, akkor, még képzeletben sem. A könyvek által. És lehetek én is az a kicsikó, akinek végül meghal a mamája, vagyis empátiával viszonyulhatok valamihez, ami csak ott, a könyvben szerepel. És persze, igazi paripává válik majd. És össze is kacsinthatok később a költőkkel, írókkal, akik az iskolánkba is eljöttek egyébként egy-egy író-olvasó találkozóra, igaz, ott berúgtak, igaz, hogy hazafelé, az autóban a *Mári néni répat kapál* című veretes darabot énekelték, beleértve a folytatást is, de összekacsinthatok velük a verseikben már akkor, amikor tudom, érzem, hogy még mit is akartak mondani nekem. A sorok között. Pedig egy nagy író később azt mondta, a sorok között nincsen semmi. De nekünk akkor volt. Mert akartuk, hogy legyen. És tudom azt is, hogy lehetek jó a könyvek által, és lehetek gonosz is, mint a *Veronika, a fegyencbáró asszonyában*, és lehetek Baradlay Richárd és Baradlay Jenő is ugyanakkor, és lehetek Kakuk Marci, és lemerülhetek a víz alá, és elszállhatok az űrbe, és mindenhová, ahová ezek a könyvek, a könyveim elrepítenek. És ha most feltámadna, tegyük fel, apám, és azt kérdezné tőlem, mielőtt nekifogna az aláírását újból gyakorolni, hogy *mit írnak, jönek-e haza*, azt mondanám neki, hogy igen, igen, hazajönnek, lehet, újra elmennek, de megint jönnek aztán, mert szabadságukban áll, mert szabadok, és mert boldogok, mert szabadok lehetnek, és mert szabadságukban áll egy csomó minden még, az is, hogy könyveik lehetnek, és mert szabadon, válogatva olvashatnak. Mondanám ezt, mintha magamat is győzködve, és mintha csak arra válaszoltam volna, hogy mire való az irodalom, mire való a vers... Hát erre. Erre is...

Vadhajtás II.
(fa, csont, epoxy gyanta)